

Soukromá historie Persepolis

Je tomu právě rok, co u nás vyšel v českém překladu vysoce ceněný komiks Marjane Setrapiové Persepolis. S režisérem Vincentem Paronaudem adaptovala autorka svůj grafický román pro celovečerní animovaný film. Ten si na tuzemská plátna našel cestu díky právě probíhajícímu Festival francouzských filmů.

Už jen volba klasické ruční animace v případě celovečerní metráže se nejen v dnešních poměrech jeví jako poměrně odvážný nápad. Ale v globálním povědomí, v souvislosti s filmem Persepolis, dominuje především politická diskuze. Snímek letos obdržel na festivalu v Cannes Cenu poroty (a cenu si přivezl i z dalších pěti světových festivalů). Na to reagoval kulturní poradce prezidenta Mahmuda Ahmadinejada. Dle něj je Persepolis anti-iránský a nese se na vlně islamofobního podněcování.

Životní příběh autorky, který nám přibližuje svou tvorbou je pestrý. Ač se v něm najde prostor i pro humor a odlehčení, v souhrnu vyznívá smutně. Ani tomu nemůže být jinak. Hrdinka přichází na svět v Íránu sedmdesátých let, jen pár let před svržením šáha. Jako značně zvědavá malá holčička, prožívá bouřlivou islámskou revoluci a poté na sobě a na svém okolí intenzivně pocítuje její kruté následky. V roce 1980 vstoupí její země do války se sousedním Írákem. Situace je tak zoufalá, že pro ni rodiče vidí jediné východisko v emigraci. Na vídeňském francouzském lyceu potkává anarchii, nevázanost, hippies a lásku. Když se do Íránu vrátí, není situace o nic lepší a ona navíc neví, kam se má v teokratickém prostředí zařadit. Když se nám takováto „pestrost“ vyjevuje striktně jen v odstínech expresionistické černé a bílé (stejně jako v komiksově předloze), není těžké odhadnout symboliku v užití plně barevné kompozice. Barevný je pouze pařížský exil do kterého hrdinka na konci snímku definitivně odejde. Odtud se retrospektivami, spolu s jinými odbočkami, vydáváme do Marjanina dětství a dospívání. Symbolika je to jednoduchá, ale pro orientaci v čase a prostoru účinná. Technicky vtipně film odlišuje i různé dějové odbočky, kdy je například historka o strýci, údajném princí, ztvárněná ploškovou technikou, evokující perskou pohádku. Skvěle provedená je i japonská Godzilla.

Pocity, které Persepolis v divákovi vyvolává, lavírují mezi radostí a tíživým smutkem. Vše se odvíjí od hrdinčina pohledu. Marjane vyrůstá v intelektuální a svobodomyslné rodině. V souladu s tím, při svém zrání inklinuje k poznání a přivlastnění si různých politických přesvědčení, se kterými nás ve filmu seznamuje. Od útlého dětství se cítí jako poslední prorok, později pojme za své komunistické nadšení. Až u ní, po studiích ve Vídni, dochází k obecné deziluzi. Tím vším simuluje podmínky v iránské společnosti. Film stojí na tomto hluboce osobním přístupu. Vstupujeme do Marjaniných snů, ve kterých hovoří s Bohem i Karlem Marxem. Díváme se jejíma očima na téměř stejně staré hochy s kulometry v teheránských ulicích, na její dům zničený bombou... Subjektivně vnímáme i emigraci, kde se například v jedné z nejlepších scén Marjanin stín, setká na zdi se stínem babičky, která jí vychovávala především k poctivosti k sobě samé. Marjane předtím zapřela před hloupými studenty svůj původ. Radši se vydávala za Francouzku, než aby přiznala tu svou tak barbarskou a nepochopitelnou zemi.

Tato privátní sonda do dějin Íránu, nehovoří o zemi, která je nám nepodobná a cizí. I přesto, že umenšuje mnohé z nejdůležitějších přesahů své papírové předlohy, přináší filmová Persepolis především svědectví o reálných lidských osudech, jemuž animovaný formát dodává na emoční i estetické působivosti. Díky tomu, ač zároveň popisuje dlouhý historický úsek, není žádnou zaprášenou historickou lekcí. Navíc je nám iránská realita, jak už to s totalitami bývá, nápadně povědomá. I tím, že ji Íránci v kině neuvidí.

